

A Műegyetem megnyitása.

CZAKÓ ADOLF prorektor beszámolója.¹

Tisztelt Műegyetemi Közgyűlés! 1872-ben tehát 48 esztendeje volt, hogy *Stoczek* József, műegyetemünk első rektora, megtartotta székfoglaló beszédét. Ez időtől a világháború kezdetéig a Gondviselés megkímélte Magyarországot olyan háborús bonyodalomtól, amely állami létét, területi épségét veszélyeztethette volna.

Több mint negyven esztendőn át az évenként egymást követő rektori beszédek a békés idők eszmevilágában mozoghattak, alaphangulatukat pedig az adta meg, hogy a közgyűlés napján tanár és ifjúság pihent erővel új munkára buzdult, ami mindig örömnapot jelent azoknak, akikben megvan a munka szeretete.

Az 1914—1915-iki tanévtől kezdve a rektori beszédeknek más az eszmevilága és hangulata. Minden gondolatunkat a ránk kényszerített önvédelmi harc foglalja le, a háború elhúzódásával a gyászos veszteségek, a jövő gondja és veszedelmei mind sötétebben nehezednek lelkünkre.

De azért még a legutolsó közgyűlésünkön is, amelyet két év előtt, 1918. október 5.-én tartottunk, még mindig bizakodva, a végső siker reményével indultunk neki az új tanévnek, hiszen csapataink mindenütt ellenséges földön állottak.

Csakhamar megtudtuk, hogy bizakodásunk akkor már nem volt jogosult. Az olasz harctéren a piave-i támadásunk sikertelensége után a katonai helyzetünk mindinkább rosszabbodott, a csapatoknak hiányos ellátása és az utánpótlás emberanyagában a frontra kijutott súlyny elemek következtében. A csapatok elvesztették hitüket a győzelem lehetőségében. Ezzel együtt mind határozottabban és nyiltabban jelentkeztek a hadsereg bomlasztását célzó törekvések is. Ezek elsősorban a magyar csapatokra irányultak, mert jól tudták azok, akiknek titkos tervük volt Magyarország ellen, hogy csak úgy érhetnek célra, ha azt a rájuk nézve veszedelmes erőt, mely a magyarság ősi katonai erényeiben rejlik, sikerül ártalmatlanná tenniük.

Ilyen lesben állók pedig kétfelől is voltak. Egyfelől azok a környező kis országok, amelyek kívülről törtek prédára Magyarország ellen, másfelől pedig az a belülről támadó szervezet, amely a radikális-szocialista, szabadkőműves, galileista és pacifista irányzatok követőiből volt összetéve, s aknamunkájával a sajtóban, gyűléseken, de utóbb már a kaszárnyákban és a munkásszervezetekben jővele elkészítette a talajt a maga céljaira. Az agitációnak a tendenciája *nemzet-ellenes*, destruktív volt, amin nem változtat az, hogy a nemsokára megindult mozgalom kezdetben rövid időre nemzetiszínű békeforradalomnak indult.

Október utolsó hetében bekövetkezett az olasz harctéren a katonai felbomlás, 31.-én pedig megindult Budapesten — a belső összeomlás. Megindult politikai forradalom formájában, hazafias jelszavak hangoztatásával.

A forradalom megakadályozására sehol semmi kísérlet, sőt csakhamar megkapja a vezetőkörök approbációját. Az események azoknak kedveznek, akik a háttérből irányítanak.

Már az első napokban elrendelték az általános fegyverletételt, s volt gondjuk rá, hogy a harctérről jövő csapatokat, amelyek jó része fegyelmezetten, teljes felszereléssel érkezett a határra, a honfitársak testvéri üdvözlése

helyett forradalmi agitátorok fogadják, „kik a legaljasabb besúgásokkal, a legképtelenebb híresztelésekkel tisztjeik ellen lázították a legénységet és hihetetlen gyorsasággal szétugrasztották a parancsnokaikhoz legteljesebb bizalommal ragaszkodó csapatokat is.”²

Rektorságom legszomorúbb emlékei ehhez az időszakhoz fűződnek, amidőn a harctérről hazaérkezett katonahallgatóink felkerestek s látnom kellett a felzúdulásukat ezeken a hadsereget szétzüllesztő mesterkedéseken, — hű magyar szívük kétségbeesett vergődését. Úgy éreztem mindig, hogy az ő fájdalomban egy kérdés is foglaltatik, amely nekünk szól, akik itthon voltunk; mintha azt kérdezték volna: láttuk-e a veszélyt idejében, megtettünk-e mindent, ami tőlünk tellett, arra, hogy ezt az *árvulást* megghusítsuk, hogy ki ne lopják a fegyvert a magyarság kezéből?

Azok a körök, amelyekről lelelőbb lett volna várható az októberi forradalom tendenciájának felismerése és az ellenállás gondolata, az általános fejetlenségben nem találtak egymásra. Egy részük félreállt, a forradalmi vezérekkel való régi politikai ellentétből, legtöbbször a mozgalom nemzeti köntöse és a végre valóra vált függetlenség kecségető gondolata vezette félre, — sőt még hátát is adták a Gondviselésnek, hogy a nagy átalakulás oly símán, minden vérontás nélkül történt meg. A mozgalom valódi jellegét nem ismerték fel; a nagy veszedelmet csak akkor látták meg, amikor — már késő volt. A fegyvert időközben kicsavarták a magyarság kezéből, az a férfiú pedig, aki a nemzet feleszmélése után és a forradalmi politika hazugságainak leleplezésével talán még képes lett volna a magyarságot védelmi állásba sorakoztatni, — akkor már a gesztí sírbolt lakója volt örökre.

A hadsereg szétbomlasztásával megszűnt az egyetlen hatalom, amely a társadalmi rendnek biztosítéka és őre lehetett volna. A polgárság a kellő önérték és szervezet híján nem számított, a munkásságnak szervezett részét pedig — úgylátszik — készületlenül találta a hatalom birtoklásának gondolata; minden ellenállás nélkül, barátságos megegyezéssel támogatta a kommunistáknak hatalomrajutását, akik mint oroszországi bolsevisták az emberiség boldogításának nemcsak elméletét, hanem már gyakorlatát is megtanulták. 1919 tavaszán a hatalom bolsevistákból és kommunistákká átvedlett szocialista vezetőkből alakult Tanácskormány kezébe ment át.

Az események most már — ha nem a külső lefolyásukat, hanem a mozgó belső erőket, a tömeglelkületben végbemenő változásokat nézzük — teljesen úgy alakulnak, ahogyan a történelem tanítása szerint előrelátható volt.

A francia forradalomtól kezdve idáig még minden szabadjára eresztett szociális-forradalmi tömeguralom, akár becsületes rajongók voltak a vezetői, akár tudatos népámítók, rövid idő múlva barbár állapotra, türhetetlen osztályszarnokságra vezetett, s végül is anarchiába döntötte a társadalmat, mert nem volt képes az egyesekben és a tömegben lappangó durva ösztönöket és bűnös hajlamokat féken tartani. A végeredmény mindig ugyanaz: pusztulás és anarchia, melynek előbb-utóbb valamely új belső vagy külső hatalom kellett, hogy véget vessen.

Most sem történt másképp. Hogy most a mi szomorú esetünkben új elnevezések szerepelnek, s a csöcselék-

¹ Helyszűke miatt a Műegyetem okt. hó 10.-én lefolyt ünneplés megnyitóján elhangzott nagyrértékű beszámolóban azokat a részeit, amelyek a Műegyetem belső életének számadataiból állanak, vagy már Közönlönyünkben is közölték személyi változásokra vonatkoznak, csak összevontan (apró szedésben rövidítve) közölhetjük.

Szerk.

²V. ö. *Lorx V.* vezérkari ezredes közleményét (A hadsereg szétzüllesztése és a vörös hadsereg) *Huszár Károlynak: A proletárdiktatúra Magyarországon* című könyvében. Budapest, 1920.

uralmat Tanácsköztársaságnak hívták, s hogy most nem annyira a *politikai* jogok egyenlősége volt a jelszó, hanem a *gazdasági* egyenlőség, az a dolog lényegén, — de a végeredményen sem változtatott.

Egyben azonban ez a budapesti forradalom és proletárdiktatúra minden eddigin túlszár: az általa okozott erkölcsi és anyagi romlás nagyságában. Ha a háború elvesztése után tisztában lehetünk is vele, hogy anyagi és területi veszteségeknek nézünk el, az, hogy e veszteségek ilyen szörnyű méretekben következzenek be, semmiképp sem volt ugyanolyan bizonyos és elkerülhetetlen. Sőt ma már minden kétséget kizáró megállapításokból tudjuk, hogy az ország területének az életképtelenségig való megcsönkítése elsősorban az októberi forradalom vezetőinek lelkét terheli; ők voltak azok, akik a hadsereg felbomlásával az országot minden védelem lehetőségétől megfosztották, — országcsaló kalandor-politikájukkal pedig az ország megszállását és feldarabolását egyenesen előmozdították.

A forradalom és a proletárdiktatúra vezetői egyformán bűnösök, erkölcsi züllöttség tekintetében nincsen okunk közöttük különbséget tenni. 1918 októbertől 1919 augusztusig lényegében ugyanaz a hatalmi szervezet tartotta kezében az országot és döntötte rémes katasztrófába.

Arról, hogy ez a hatalom az egész idő alatt mennyire képtelen volt életrevaló alkotásra, s hogy miért kellett a nagyképű bolsevista vállalkozásnak saját tehetetlenségéből csúfosan összeomlania, arról itt egy szót sem fogok vesztegetni. E helyről a politikának, a társadalom, a nemzet életének eseményei szabadon vizsgálhatók, ha általános vagy nemzeti jelentőségük és *erkölcsi értékük* megíti a mértéket. De olyasmivel, ami egyrészt paródiája minden életképes szociális szervezésnek, másrészt halmaza a közönséges büntetteknek, itt tovább foglalkoznom nem lehet.

Ami azonban ide tartozik, s ami elől gondolkodó magyar embernek nem lehet kitérnie, az annak a meglátása, hogy ami itt történt, az nem volt a *magyar népnek* életjelensége, hanem a magyarnak *idegen* lélek erőszakoskodása. Egy olyan szellemnek felülkerekedése, amelynek nincsen gyökere a magyar földben, hanem ellenkezőleg, megtagadott mindent, ami nemzeti és történeti, — ellensége a nemzeti gondolatnak és a magyar fajiságnak.

S azt is meg kellett látni, hogy az ettől az ellenséges szellemtől hajtott hatalmi szervezetnek felelős vezetői, értelmi szerzői túlnyomó többségben olyan fajhoz tartoztak, amelynek létszáma a maga egészében ma sem tesz ki többet, mint az ország lakosságának öt-hat százalékát, 60—70 esztendő előtt pedig alig két százalékát.

S ezek után nem természetes-e, hogy amikor a magyarság a történetek után keresi szomorú sorsának magyarázatát és tanulságait, nemcsak azt kutatja, hogy mind ebben mennyi a Végzet rendelése, mennyi esik a saját gyarlóságára és rövidlátására, hanem azt a belső ellenséges szellemet is ártalmatlanná akarja tenni, amelynek illojális támadásához hasonló még nem volt a történelemben.

Messze vezetne, ha itt most e kérdésekkel, voltaképpen kérdések komplexumával, hacsak röviden is, foglalkozni akarnék; ez most nem lehet a feladatom. A végső konklúzió különben sem volna valami merőben új, — olyasmí, amit a messzebb látók, akik eddig is történeti szemmel, a faji ragaszkodás aggódó érzésével nézték a magyar politikai és társadalmi életet, már meg ne láttak s szóval és írásban el ne mondtak volna. Ami mostan új, az abban van, hogy ami eddig alig volt egyéb, mint az aggódó hazafiságnak csendes elmélkedése, amely közakarattá szilárdulni nem tudott, azt most, a belső összeomlás rémes tűzfényében meglátta és megérezte az egész magyarság, olyan elhatározásokat váltva ki a magyar népnek minden

rétegében, amelyek fordulópontot jelentenek politikai és társadalmi életünkben.

Az a két posztulátum, amelyben az öntudatra ébredt magyarság a jövőben haladni akar: a nemzeti gondolatnak teljes érvényesítése a közélet minden vonalán, vagyis a magyar államnak teljes nemzeti állammá való kiépítése és a keresztény erkölcsnek uralma a köz- és magánéletben.

Anélkül, hogy e posztulátumoknak szinte kimeríthetetlen tartalmára kiterjeszkedném, csak egyetlenegy rövid gondolatmenettel kívánám jelezni, hogy milyen következtetésekre vezetnek.

Ezek az irányeszmék mindenekelőtt *munkát* jelentenek; még pedig olyan munkát, amilyen a társadalmi reformfeladatokhoz kell, tehát: szervezett, fegyelmezett, kedvvel és kitartóan végzett munkát. A nemzeti eszmét szolgáló és a társadalom által végzendő reformok között a legfontosabb, a tulajdonképeni centrális feladat az, amelyet röviden így lehetne megjelölni: *honfoglalás a munka területén*. Értjük pedig ez alatt annak az egyoldalúságnak a megszüntetését, amellyel a magyarság eddigelé a nemzeti munkában elhelyezkedett s amelynél fogva egyes, a közéletre legfontosabb munkaterületektől egészen távol maradt. Már pedig, *ha olyan fontos területeken, mint a kereskedelem, bankügy, általában a közgazdaság és a termelő pályák, nemkülönben a sajtó* — a magyarság nem érvényesül: akkor egészséges nemzeti államot kiépíteni és fenntartani nem lehet. Ez a helyzet már normális időkben is fonák, — háborús, és forradalmi zavarokban pedig egyenesen veszélyes lehet, ha például a nagytőke és a nagyipar egy különálló társadalmi réteg rendelkezése alatt van, amely gondolkozásra és érzésre közömbös a nemzeti eszmével szemben. S könnyű elgondolni, hogy minő veszedelmeket rejthet magában ez a helyzet a munkásmozgalmak szempontjából is és hogy egy idegen tendenciájú nagytőke mennyire akadályozhatja a nemzeti körök és a munkásság közötti kölcsönös megértést.

Íme, egymagában az az egy feladat, amely a magyarságnak jobb eloszlását célozza a munkaszervezetben, nemzeti szempontból milyen fontos kapcsolatban van az étellel. Örvedetes, hogy az ország most már felismerte ennek a kérdésnek nagy horderejét, ami — a jelek szerint — a főiskolákra mostan beiratkozott hallgatók elosztásában is meg fog nyilatkozni. Ne higyjük azonban, hogy ez a kérdés, illetőleg ezek a *honfoglalással* kapcsolatos kérdések egymagával a főiskolai oktatással, vagy egyáltalán az iskolákkal elintézhettek. A *nemzetnevelést* abban a magas értelemben, amelyben *Széchenyi* értette, nemcsak az iskolák, hanem az államnak, a hatóságoknak és társadalomnak sok más intézménye is szolgálja: a hadsereg, az önkormányzati szervek, a szociális intézmények, a mintagazdaságok, tanműhelyek stb., szóval minden intézmény, amelynek révén a magyarság — különösen a gazdasági élet terén — új pozíciókat foglalhat el, vagy a meglévőkön a munka sikerét fokozhatja.

Bizonyos mértékben ezt a célt szolgálja a főiskolákon most életbeléptetett *numerus clausus* is, mert korlátozza, ott ahol szükséges, az egészségtelen túlprodukción, és biztosítja azt, amit a Műegyetem Tanácsa már az 1919. szeptember 6-án kelt felterjesztésében sürgetett a *hallgatóság mindenkori létszámában a magyarok túlnyomó többségét*.

Ezzel befejezve beszédemnek előljáró részét, amely az elmúlt két év válságos történeteiben a mozgató belső erők mivoltát keresi, — áttérek a szorosabban vett műegyetemi krónikára.

*

Tisztelt Közgyűlés! A rektori beszámoló beszédnek egyik pontja a kegyeletnek és gyászoló megemlékezésnek

van fenntartva, amidőn azokhoz száll a gondolatunk, akiket a halál szakított el tőlünk. E napon újból felidézzük azoknak a tanártársainknak emlékét, akik rendszerint már fáradtan a hosszú munkától, hanyatló korban vonultak be az örökkévalóságba.

Ma azonban, a háború befejezése után első összevetelünkön, ne azokról emlékezzem meg előbb, akik értünk *éltek*, hanem azokról, akik fiatal életük áldozatával értünk *meghaltak*, — a háborúban elesett műegyetemi hallgatókról.

Bánatosan illet meg az, hogy az élet nehéz keservei között már-már megfélekedünk róluk is. Közülük csak aránylag kevésről kaptunk gyászjelentést vagy egyéb úton értesítést, — de tudjuk, hogy többen vannak, mint ahányról nekünk tudomásunk van. A legtöbben idegen földben nyugsznak, a nagy temetőben, ahol mindenütt annyi a magyar név a fejfákon . . .

Mostanában róluk emlékezve, sokszor hallom a fájdalmas kitérést, hogy íme: anyi drága élet véraldozata hiába volt!

Bármilyen fájdalmasan marokl is szívünkbe ez a gondolat, így nem szabad gondolkoznunk; így ne beszéljünk mi emberek, akiknek gyenge szeme az öröklétből csak arasznyt lát.

Mit tudunk mi arról, hogy a Végzet tervében a népek emelkedésének és süllyedésének s a háborúknak mi a jelentősége? S nincs-e benne a történet tanításában az is, hogy nem egyszer éppen a vesztett háború volt valamely nép szerencséje?

Széchenyi mondotta: „különös utai vannak a Gondviselésnek, melyeken vesztések, szenvedések s fájdalmak által oktatva vezetí és emelí a nemzeteket.“

Higyjünk benne, hogy most is így van, hogy a mi megpróbáltatásunk csak tisztító tűz, amelyben nemesednünk, megedződünk kell, hogy megfelelhessünk történelmi küldetésünknek itt a kárpáti medencében, amely a jövőben nagyobb lelkű nemzetet kíván, mint a régi volt. A sírokból ez a szózat hangzik felénk!

Értsük meg belőle a *kötelességeinket*, hogy csakugyan azzá a nagyobb, erősebb és szebb lelkű nemzetté legyünk, amelyre itt szükség van!

Megfeszített egyetértő munkánk és áldozatkészségünk legyen egyúttal hálánk s kegyeletünk az elesettek iránt.

S e tartozásunkat ne tekintsük lerovottnak addig, amíg mindent lebíró erős akaratunkból nincsen együtt megint a régi, az egész Magyarország. Ők, a holtak csak ezt ösmerték, ők erről a hazáról szövik tovább álmaikat.

Emléktáblát fogunk a műegyetem falába illeszteni az ő emlékükre és hősi halált halt tanártársunknak *Zemplén* Győzőnek emlékére. Ez az emlék lesz mindennapi figyelemzetőnk a mi nagy kötelességünkre, amellyel drága halottainknak is tartozunk.

A prorektor ezután a Műegyetem tanári karában történt változásokról számolt be. Meghaltak: dr. *Mandello* Gyula, az alkalmazott közgazdaságtan és statisztika nyug. rendes tanára. dr. *Schulek* Frigyes, a középkori építész nyug. ny. rendes tanára, a műegyetem tiszteletbeli doktora; dr. *Kherndl* Antal, a hídépítéstan nyug. ny. rendes tanára, a műegyetem tiszteletbeli doktora; dr. *Daday* Jenő, az állattan ny. r. tanára és végül dr. *Schuller* Alajos, a kísérleti fizika nyug. ny. r. tanára.

A műegyetem egykori tanárainak sorából elhaltak: Idősebb dr. *Entz* Géza, mint nyug. egyetemi tanár és dr. *Lóczy* Lajos olk. mérnök, a Földtani Intézet nyug. igazgatója.

A műegyetemi tanszékekben beállott fontosabb változások a következők: a főméltóságú Kormányzó úr a II. hídépítéstan tanszékére dr. *Mihalich* Győző műegyetemi címz. rk. tanárt, a megüresedett statisztikai tanszékre dr. *Buday* László h. államtitkárt, a gazdaságpolitikai tanszékre pedig dr. *Bud* János miniszteri tanácsos, egye. emi. c. ny. rk. tanárt nevezte ki.

Magántanári képesítést kaptak: dr. *Ballenegger* Róbert agrogeológus; az *Agrogeológiából*; dr. *Kotsis* Iván okl. építész: az *Olasz renaissance építőművészet történetéből* és *Groffits* Gábor okl. mérnök: *Újabb építőmódok alkalmazása gazdasági építkezésekben* című tárgykörből.

A szigorlati vizsgabizottságok kültagjai közül elhunytak *Kausser* József építész és *Grittner* Albert vegyész mérnök államvasúti h. igazgató. Helyükbe *Korb* Flóris építész és dr. *Böckh* Hugó h. államtitkár neveztettek ki.

A beszéd ezek után így folytatódik:

Az új munkatársak érkezésével szemben áll azonban azoknak a kollégáinknak eltávozása, akik hosszú tanári munkájukban elfáradva, nyugalomba vonulnak.

Az 1918—19-iki tanév végén nyugalomba vonult dr. *Réthy* Mór, az analitikai mechanika és elméleti fizika ny. r. tanára. Réthy 1874-ben indult el a tanári pályán a kolozsvári tudományegyetemen, ahonnan 1886-ban lépett át a műegyetemre. A negyvenöt éves tudományos és tanári működésből tehát 33 évet töltött a műegyetem szolgálatában, igen fontos munkakörben: a mechanika tanításában. Midőn most e helyről búcsúzunk tőle, a hosszú, vállvetett együttműködésben kifejlődött kollégialis nagybecsülésünk és jó kívánságaink kísérik őt.

A mult tanév végén egészségi okok nyugalombavonulásra készítették *Kovács Sebestény* Aladár kollégánkat is, a vízepítéstan ny. r. tanárát. Nehéz e pillanatban röviden jellemezni azokat az ő egyéniségéhez kötött értékeket, amelyeket a nyugalombavonulásával elvesztünk: a gyakorlati vízimérnök sokoldalú tapasztalatait, kiprobált vezetőszerző képességeit, amelyeket a dékánsága, majd a háború két első esztendejében a rektorsága alatt nagybecsülni tanultunk s amelyek bőven gyümölcsöztek a közügy más területein is. Az ő nevéhez fűződik a hazai vízépítő gyakorlatnak egy nehéz problémájának megoldása s a magyar technikusok egyetemes érdekeinek sikeres előbbrevitele. A műegyetem és az ország egyaránt nagy halálával tartozik távozó kartársunknak a mindenkor a legtisztább hazafias érzéstől vezetett, áldozatkész munkásságáért.

*

Jelentésemnek a tanári testületre vonatkozó részét nem fejezhetem be anélkül, hogy meg ne emlékezzem arról az önfeláldozó nagy munkáról, melyet a műegyetemi tanári kar abból a célból végzett, hogy az ifjúságnak a háború okozta tanulmányi veszteségét lehetőleg csökkentse. Ezt a célt azok a három-négyhónapos *póttanfolyamok* szolgálták, amelyeket szabadságolt katonahallgatóink számára tartottunk, de úgy, hogy amellet a nem-katonahallgatók is a rendes kétszemeszteres tanítást megkapják. Ez a megfeszített munka már az 1917—18-iki tanévben kezdődött, minthogy már ennek a tanévnek második szemesztere ilyen pótszemeszter volt, amely után minden szünet nélkül június—augusztus hónapokban még egy második pótszemesztert tartottunk.

A rákövetkező 1918—19-iki tanévet, amelyet a politikai felfordulás és a szénhiány miatt többször meg kellett szakítani, csak nehezen sikerült érvényes befejezésre juttatni. Befejezése után június végén ismét nyári pótszemesztert kezdtünk, amelyet azonban a vörös uralom bukásával augusztus elején beszüntettünk és érvénytelenítettünk. A mult 1919—20-iki tanévet, minthogy a fűtőanyag teljes hiánya miatt a téli szemesztert úgysem lehetett volna megtartani, már meg sem kezdtük a rendes időben, hanem csak folyó év március közepén és innen július végéig összevont tanévet tartottunk.

És dacára a pótszemesztereknek és a nyomasztó egyéb nehézségeknek, a legtöbb tanár éppen ezekben a nehéz időkben írta meg tankönyvét, vagy más módon gondoskodott róla, hogy a hallgatók számára sokszorosított jegyzet és egyéb tanulmányi segédeszköz készüljön. Ha a tankönyv és jegyzet nem is pótolhatja az előadás közvetlenségét, a tanár egyéni hatását s legkevésbé a tervező vagy laboratóriumi gyakorlatokkal kapcsolatos tárgyakban, mégis lényegesen megkönnyítik a hallgató mun-

káját. A már megjelent és a kiadás alatt levő tankönyvek és jegyzetek egész kis könyvtárra valót tesznek ki. Ezzel voltaképpen már meg is valósult műegyetemünkön is az a régtől fogva óhajtott tankönyvirodalom, amely minden fejlettebb főiskola szellemi felszereléséhez elmaradhatlanul hozzátartozik.

Hiányos lett volna e két tanév krónikája, ha a műegyetemi tanároknak e jelentékeny irodalmi tevékenységéről, amelyet nehéz időben, pótszemeszterekkel megterhelten önfeláldozóan teljesítettek, megfeledeztem volna. A tanároknak ez volt az ő külön háborús szolgálatuk, amellyel egyben a tudománynak, a jövőnek is nagy szolgálatot tettek.

A műegyetemi tanárokat a következő közérdekű kitérte-
tések érték:

a Magyar Tudományos Akadémia dr. Istvánfi Gyulát és dr. Tangi Károlyt rendes tagokul, dr. ifj. Szily Kálmánt levelező-tagjául választotta meg;

az Országos Középítési Tanács elnöki tisztségére 1918. október 30.-án kelt királyi elhatározással dr. Zielinski Szilárdot nevezték ki;

a sajoszentpéteri kerület nemzetgyűlési képviselővé választotta Hermann Miksát;

a nemzetgyűlés az Alkotmányvédelmi Bizottságba beválasztotta dr. Kossalka Jánost;

a m. mérnök- és építész-egylet Oltay Károly-nak Geodézia című munkáját az egyesületi nagy aranyéremmel tüntette ki.

Az egész Műegyetemet érő kitérítés nyilvánul meg az 1920. évi IX. törvénycikk egyik rendelkezésében, amely szerint a székesfővárosi Törvényhatósági Bizottság ama 22 tagja között, akik tisztúknél fogva tagjai a bizottságnak, a Műegyetem mindenkor rektora is helyet foglal.

Folytatólag a prorektor beszámolója így szól:

A műegyetemi oktatás berendezése, a tanterveken a háborús években minden változtatást lehetőleg kerültünk, könnyen érthető okokból, jóllehet a háború tanulságai és közgazdasági helyzetünk elég útmutatással szolgálnak arra nézve, hogy mely irányban keressük a technikusnevelésnek az étellel való jobb kapcsolatát. De ha az oktatásnak nagyobb szerves revízióját most még visszatartottuk, az nem zárja ki azt, hogy egyes, mással össze nem függő javításokat már mostan életbe ne léptessünk.

Az építési osztályban a tanításnak egy régtől fogva meglévő hiányát pótoljuk azzal, hogy a Képzőművészetek Történetét, amelyet az építészettörténeti előadásokba beleszöve, kielégítő módon tanítani nem lehetséges, külön előadásokban fogjuk tárgyalni az építési osztály III. és IV. évfolyamában. A szép feladatra Lyka Károly urat, a képzőművészeti főiskola igazgatóját nyertük meg.

A vegyész-mérnöki osztály is fontos tanterv-bővítésre határozta el magát az állattani tanszéknek megüresedése kapcsán. Az osztály, mérlegelve az országnak kiválóan mezőgazdasági jellegét s a mezőgazdasággal kapcsolatos iparok fejlődésének kedvező kilátásait, szükségesnek tartja, hogy a magyar vegyész-mérnökségnek az eddigénél bővebb alkalom nyujtassék: a mezőgazdasági-chemiai s technológiai és élelmiszer-chemiai tárgykörben való alapos kiképzésre. A javaslat megokolásához az előadó, dr. Sigmond Elek tanártársunk által felhozott érvek rövid foglalata a következő:

Hazánk újjáépítésének és fejlődésének lehetőségeit mérlegelve, azt látjuk, hogy elsősorban a talajnak céltudatos hasznosítása, továbbá a mezőgazdasági nyerstermékeknek és termékeknek lehetőleg tökéletes ipari feldolgozása és értékesítése alkothatja Magyarországi gazdasági megújulásának egyik sarkkövét. Mindkét irányelv megvalósíthatásának egyik előfeltétele, hogy a mezőgazdasági termelés és technika között minél szorosabb kapcsolatok létesüljenek. Ennek előkészítése céljából szükséges, hogy technikusaink közül azok, akiknek munkája a mezőgazdasági termeléssel szorosabb kapcsolatban van, az idetartozó tudományzakokban alapvető, rendszeres kiképzést szerezhessenek már a műegyetemen. A szükséglet tehát nemcsak a vegyész-mérnökökre terjed ki, hanem azokra a mérnökökre is, akiknek pl. talajjavító munkálatok tervezése a hivatásuk, továbbá azokra a gépészmérnökökre is, akiknek a mezőgazdasági

termelés gépi felszerelése a feladatuk. A vegyész-mérnöki munkakörben a mi viszonyaink között az oktatásban szükséges kiegészítéseket és bővítéseket, különösen: a talajtanak, a trágyázás- és takarmányozástannak az eddigénél szélesebb alapon való tanítása fogja alkotni, továbbá: a mezőgazdasági-chemiai technológiának kibővítése s az élelmiszer-chemiának a rendszeresített tantárgyak közé felvétele olyanformán, hogy az élelmiszeriparnak chemiai-technológiai részét is felölelje.

Az állattani tanszéknek megüresedése most alkalmat nyújt arra, hogy ennek az elsőrendű közgazdasági követelménynek az államháztartás újabb megterhelése nélkül megfelelhessünk azzal, hogy az állattani tanszékét élelmiszer-chemiai tanszékké alakítottuk át. Az osztály javaslatát a műegyetemi Tanács egyhangúlag elfogadta és jóváhagyásra felterjesztette.

*

A két tanév krónikájába tartozik még az is, hogy a műegyetemi ifjúságnak a rendkívüli viszonyok között tanúsított magatartását is, legalább egy-két vonással jellemezzem.

Az első tanév (1918—19.) kezdetén az volt a helyzet, hogy az ifjúságnak a nemzeti tradíciókban nevelkedett, a nemzeti eszméhez bensőleg hű csoportja, amely főképp a régi Segítőegyesületben tömörült, és a hallgatók másik radikális csoportja között, mindjobban kiélesedett a már évek óta megvolt ellentét. A fejlemények itt is megmutatták, hogy a radikális ifjúságnak kezdetben nemzeti kötődése csupán álruha volt s hogy e csoport vezetősége voltaképpen kirendeltsége volt ugyanannak a radikális-galileista szövetségnek, amely a hadsereget szétzüllesztette s az országot végveszedelembé sodorta. A műegyetemi ifjúsági mozgalmak párhuzamosan követték az országos politika alakulását.

E párhuzamosság, sajnos, annyira ment, hogy a proletárdiktatura nagyobb dicsőségére 1919. április 23.-án egy terrorcsapat ellenforradalmi mozgalom leverésének ürügye alatt betört intézetünkbe. Az itt és a gyűjtőfogházban elkövetett gatzetteiből közvetlenül meggyőződünk, hogy más céljuk nem volt, mint a nemzethű ifjúságunk üldözése és sanyargatása.

A proletáralom bukása után folyó évi március hó közepéig, amikor a műegyetemet újból megnyithattuk, az ifjúságunk lelkes buzgalommal, fáradhatlanul tevékenykedett az új rend biztosításán, a nemzet talpraállításán. Az ifjúság hazafias tetteikészségének és ügyességének jellemző példaként felemlítem azt a vállalkozásukat, amellyel az 1919. augusztusi nyomdász-sztrájk idejében lehetővé tették a keresztény kormány megszilárdítására fontos Reggeli Hírek megjelenését, egy nap alatt beletanulva a lap előállításának minden nyomdai munkájába. A hasznos szolgálataik révén a honvédelmi miniszter úr már a múlt év augusztus havában megengedte, hogy a műegyetemi ifjúságot külön alakulatba, a műegyetemi csendőrszázlójba egyesítsék, később pedig a szolgálati beosztás megfelelő szervezésével a zászlóalj tagjainak lehetővé tette a póttanfolyam eredményes hallgatását, ami a legtöbbjüknek sikerült is.

Megragadom az alkalmat, hogy e nagylelkű intézkedésért, amely különösen a megszállott területekről való, minden támasz nélkül maradt sok hallgatóknak lehetővé tette a tanulmányai folytatását, a Honvédelmi Miniszter úr öngyméltóságának a műegyetem köszönetét tolmácsoljam.

Legyen szabad itt most arról a lélekemelő ünnepélyről is megemlékezni, amelyet a műegyetemi csendőrszázlój alapításának évfordulóján, folyó évi augusztus hó 8.-án, a műegyetem főhomlokzata előtti térségen rendezett s amelyen József kir. herceg Ofensége is megjelent, továbbá Zadravetz István táborigaznádok úr öméltsége, Sréter István honvédelmi miniszter úr öngyméltósága és a köz-

oktatásügyi miniszter úr képviselőjében Imre Sándor államtitkár úr ömeltősága.

Nagy örömmel szolgált, hogy ez alkalommal a kir. herceg Ófenségét, érintkezésünknek a háború okozta hosszabb szünetelése után, a régi ragaszkodó hódolatunkkal ismét üdvözölhattük a műegyetemen.

A szigorlatok főbb adataiból a beszámoló nyomán az alábbiakat közöljük:

A két tanévben összesen 563 oklevelet és 17 doktori oklevelet adtak ki, ebből 259 mérnöki, 72 építési, 153 gépészmérnöki, 48 vegyészmérnöki és 31 közgazdaságtudományi.

*

A világháborúnak tudvalevőleg az volt egyik súlyos következménye, hogy főképpen azok a társadalmi rétegek szegényedtek el, amelyekhez az egyetemi diákság nagy része tartozik. Ez a helyzet kétszeresen teszi kötelességünké, hogy az ifjúság anyagi érdekeit szolgáló *diákjóléti intézményekre* nagy gondot fordítsunk.

Ezekben az ügyekben újabban maga a diákság fejt ki buzgó tevékenységet, amit csak pártolni lehet; nemcsak azért, mert a szükségletekről végre is az ifjúság lehet a legjobban tájékozva, hanem azért is, mert annak, hogy az ifjúság már az egyetemen az ő életviszonyaiból folyó ügyekben, az ő közügyeiben megtanul a társakkal együtt felelősséggel tevékenykedni, sok haszna van a közéletre, a szociális munkára való nevelés szempontjából is. Részben a közoktatásügyi kormány támogatásával, de részben egészen a saját erejéből is, szövetkezeti alapon sikerült az ifjúságnak új intézményeket megindítania. A legfontosabb kérdésekben, sajnos, az állam pénzügyi helyzete megakasztotta a tervek foganatosítását.

Az *olcsó élelmezés* dolgában a műegyetemen tudvalevőleg aránylag jól állunk, mert a már 20 év óta fennálló mintaszerű diákétkezőnk, a *Technikus Ebéd* állandóan nagy sikerrel működik. Ha meg fogjuk kapni a felszerelés kiegészítéséhez szükséges segínyt, akkor megint módunkban lesz naponként akár 800 ebédet kiszolgáltatni, persze nem 52 filléres áron, mint még 1914-ben is. Az idejű pót-tanfolyam alatt 12 korona volt az ebéd ára, amit mostan az I. félévben képesek leszünk továbbra is megtartani.

A mostani nehéz viszonyok között kétszeres hálával tartozunk menzánk kitűnő vezetéséért a hölgybizottságnak s önfeláldozó áldott lelkű elnökének, *Rejtő Sándorné* ömeltőségének, valamint az intézmény tanárelnökének. dr. *Tötössi Béla* tanártársunknak.

A *lakásügyben* a helyes megoldás tudvalevőleg a diákotthonok intézményében van. Rektor-elődeim e helyről is több ízben szóltak különböző Technikus-Otthon tervezekekről. A múlt tanévben a Segítőegyesületnek sikerült ez irányban eredményt elérnie a vallás- és közoktatásügyi minisztérium támogatásával. A pesti oldalon egy, a budai oldalon pedig két bérházban sikerült három diákotthont létesíteni, amelyekben összesen 120 műegytemi hallgató volt elég jól elhelyezve. De ez természetesen közelítőleg sem elegendi ki a nagy lakásszükségletet.

Nagy reményeket fűztünk annak a nagyméretű Technikus-Otthonnak megvalósításához, amelynek érdekében dr. *Zielinski* Szilárd kartársunk buzgólkodik s amelynek ügye az idejű nyáron már eljutott közvetlenül a megvalósításig. Dr. *Kotsis Iván* terve szerint az épület a műegytem telkén, a Bertalan-utcától délre eső telekrészen 500 hallgató számára létesülne s az Otthon helyiségein kívül magába foglalná az ifjúsági sportegyesületek, illetőleg a testnevelés céljait szolgáló helyiségeket is; az épület körül pedig egy kiterjedt diákliget keretében a testnevelés számára szükséges szabadterei létesítmények találnának elhelyezést. E jól átgondolt szép terv alapján a kereskedelemügyi miniszter úr folyó évi április hóban az Országos lakásépítési miniszteri bizottságot az építés megkezdésére utasította.

Nemsokára 1 millió 200.000 drb. téglá is kiszállítottott a helyszínére. Mindennek dacára azonban, az ügy mégis csak megakadt. A minisztertanács a 40 millió koronát tevő építőköltségek folyósításához nem járult hozzá. Az okát nem kell nagyon keresnünk. Ugyanakkor még más, a diákoknál is sürgősebb lakásépítő szükségletekről, nevezetesen a vagonlakók számára elodázhatatlan baraképítések óriási költségeiről is gondoskodni kellett. Bízunk benne, hogy a szépen indult ügy megakadása csak rövid halasztást jelent s győzni fog annak a belátása, hogy a numerus clausus egymagában még nem biztosítja az eredményesebb kiképzést, ha nem történik elhatározó lépés a diáknymor enyhítésére is, s nem gondoskodunk arról, hogy az arra érdemesek, a tehetségesek és szorgalmasak valóban olyan életviszonyok közé helyeztessenek, amelyek a komoly tanulás lehetőségét biztosítják.

Az egyetemi hallgatóság anyagi ügyeiről szólva, még arról is meg kell emlékezni, hogy a múlt évben az egyetem, műegytem és a többi főiskola hallgatósága, gazdasági érdekeinek istápolására mint közös intézményt megalkotta a *„Keresztény főiskolai hallgatók Centrum fogyasztási szövetkezetét“* a *Hangya* szövetkezeti központ keretében. Ezt az alakulást, melynek igazgatósági elnöke dr. *Kossalka János* tanártársunk, nemcsak anyagi előnye miatt üdvözöljük, mint szintén diákjóléti intézményt, hanem azért is, mert az ifjúságot a szövetkezeti eszme gyakorlatára is neveli, miként az alapszabályok egyik pontja célként ezt külön meg is jelöli. A Centrum eddigi létesítményei: egy ruházati és iparcikkeket elárúsító üzlet s külön a műegytemen: tejívó, cipészüzem és borbélyüzem.

A műegytemi Segítőegyesületnek is van egy idevágó hasonló intézménye: a közoktatásügyi minisztérium támogatásával létesült *Tan- és rajzszekerkereskedése*, amely a műegytemi hallgatóknak enmü jelentékeny szükségletét minőségben és árban előnyösen látja el.

A műegytemi *alapítványi vagyon* szaporulata a következő.

1. A műegytemi *Csendőrzászlóalj* a fennállásának már említett évfordulója alkalmából egy 80.000 koronás alapítványt tett szegénysorsú, keresztény családból való jóelmeneteli hallgatók jutalmazására.

2. *Özv. örmezei Hoszpótzky* Alajosné úrnő 10.000 koronás alapítványa, férjének, „örmezei Hoszpótzky Alajosnak, a Vas-kapu-csatorna egyik megteremtőjének emlékére.“

3. *Grossmann* Vilmos úr 20.000 koronás alapítványa a Technikus-Ebéd javára.

4. *Lord* Adolfné úrnő 15.000 koronás ösztöndíj-alapítványa, fiának, „A hősi halált halt Lord János emlékére.“

5. *Dávid* József építőmester úr 50.000 koronás ösztöndíj-alapítványa, fiának, „A hősi halált halt Dávid József emlékére.“

A rektori tanácsban az elmúlt két év alatt beállott személyi változások felsorolása után a prorektor így fejezte be nagyhatalmú beszámolóját:

Mind a mandátumuk leteltével a dékánásgból távozó kartársaknak, mind dr. *Kürschák József* prorektornak, akik a műegytem igaz szeretetéből fakadó odaadással fáradtak e nehéz két esztendő ügyvitelében, szívből jövő hálás köszönetet mondok munkájukért.

A műegytemi tanári karnak engem két ízben kitüntető bizalmáért, a nehéz helyzetemben nekem önként és készséggel megadott segítségeért soha el nem múló hálámmal vagyok adósa.

Az ifjúságtól mint rektor olyan érzésekkel búcsuzom, amelyek engem a két esztendőben kiállott minden szenvedésért kárpótolnak. Ha meggondolom, hogy a maga egészében milyen ifjúság volt az, amelyet 1918 októberében átvettem, s ezzel szemben látom, hogy milyen egyetemes, a nemzeti gondolatban egyetértő, a maga nagy feladataitól, nagy kötelességeitől áthatott ifjúságot adok át utódoknak — csak azt mondhatom: hálát adok a Mindenhatónak, hogy megadta nekem azt, hogy ezen az átalakuláson közreműködhettem.